

OTA-ONALARNING INKLYUZIV TA'LIMGA MUNOSABATI VA UNI SHAKLLANTIRISH YO'LLARI

Farangiz Nazarova Farxod qizi

Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti

Maxsus pedagogika

ANNOTATSIYA

Inklyuziv ta'lim jarayonida ota-onalarning munosabati alohida o'rin tutadi. Chunki bola uchun maktabdagi muvaffaqiyat, avvalo, oiladagi qo'llab-quvvatlash, tushunish va ishonch muhitiga bog'liq. Ota-onalar inklyuziv ta'limni qanchalik to'g'ri qabul qilsa, bolada ijobiy motivatsiya va jamoadagi moslashuv shunchalik tez yuz beradi. Tadqiqotlarda ko'rsatilishicha, ayrim hollarda ota-onalar inklyuziv ta'lim imkoniyatlarini yetarli anglamaganligi sababli uni qo'llab-quvvatlashda ikkilanadilar. Shu bois ota-onalar uchun psixologik treninglar, maslahat markazlari, hamkorlikdagi loyiha va darslarda ishtirok etish imkoniyatlarini yaratish muhimdir. Bu jarayon ularning qarashlarini ijobiy tomonga o'zgartirish, farzandlarini yanada faol qo'llab-quvvatlashga zamin yaratadi.

Kalit so'zlar: Inklyuziv ta'lim, ota-ona munosabati, psixologik qo'llab-quvvatlash, hamkorlik, ijtimoiy moslashuv, oilaviy muhit.

Inklyuziv ta'limda ota-onalarning munosabati shunchaki "yaxshi" yoki "salbiy" emas, balki jarayonni shakllantiruvchi dinamik vosita sifatida ko'riladi. Ular bolalarning sinfdagi ijtimoiy-psixologik muhitini birlamchi boshqaruvchilari bo'lib xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, ota-onalar inklyuziv ta'limni farzandining qobiliyatlarini kashf etuvchi, ijodiy va motivatsion platforma sifatida qabul qilishi muhimdir.

Kreativ yondashuvlardan biri "oilaviy sinf loyihalari". Masalan, har bir ota-ona o'z farzandi bilan birga sinfga maxsus topshiriq tayyorlaydi: rasmlar, hikoyalar yoki eksperimentlar orqali sinfdagi barcha bolalar bilan o'zaro tajriba almashadi. Shu

tarzda ota-onalar nafaqat kuzatuvchi, balki dars jarayonini boyituvchi faol ishtirokchiga aylanadi.

Boshqa bir amaliy yechim “ota-ona va bola empatiya mashg‘ulotlari”. Ota-ona vaqtincha nogironligi bo‘lgan bola rolini bajaradi, bola esa o‘qituvchi yoki boshqa o‘quvchi rolini oladi. Bu jarayon ota-onaga farzandining qiyinchiliklarini his qilish va unga mos yordam ko‘rsatish imkonini beradi. Natijada oilada ham, sinfda ham ijtimoiy-psixologik muhit yanada mustahkamlanadi.

Shuningdek, “oilaviy texnologik integratsiya” konsepti mavjud. Masalan, maxsus mobil ilova orqali ota-ona farzandining darsdagi faoliyati, o‘zaro munosabatlari va qiziqishlarini real vaqt rejimida kuzatadi va maslahatlar beradi. Shu tarzda, ota-onaning munosabati dars jarayoniga bevosita integratsiyalashadi va inklyuziv ta’limning samaradorligini oshiradi.

Markaziy Osiyo mamlakatlaridagi tajribada “ota-onalar akademiyasi” modeli qo‘llanilsa anchayin maqsadga muvofiq bo‘lar edi. Bu akademiya ota-onalar innovatsion metodlar, psixologik yondashuvlar va kreativ kommunikatsiya ko‘nikmalarini o‘rganadi. Akademiya mashg‘ulotlarida ota-onalar guruhlariga bo‘linib, dars mashqlarini sinf sharoitida tajribadan o‘tkazadilar. Bu jarayon ularda farzandining qobiliyatlarini tushunish va ijobiy munosabatni shakllantirish ko‘nikmalarini mustahkamlaydi.

Inklyuziv ta’lim jarayonida ota-onalar faqat kuzatuvchi sifatida emas, balki farzandining ta’lim jarayonini shakllantiruvchi faol ishtirokchi bo‘lishi muhimdir. Ota-onalar farzandining sinfdagi ijtimoiy va akademik faoliyatini yaqindan kuzatib, unga mos yordam ko‘rsatish orqali sinfdagi ijtimoiy-psixologik muhitni mustahkamlashga hissa qo‘shadi.

Masalan, ota-ona farzandi bilan birga ingliz tili darsidagi ijodiy topshiriqlarni uyda tayyorlab, keyin sinfda barcha bolalar bilan baham ko‘rishi mumkin. Bu jarayon nafaqat farzandning motivatsiyasini oshiradi, balki boshqa bolalar bilan hamkorlik muhitini rivojlantiradi. Shu bilan birga, ota-onalar va o‘qituvchilar birgalikda “oilaviy loyiha haftasi” kabi mashg‘ulotlarni tashkil qilishi mumkin. Har bir ota-ona farzandi bilan ilmiy, badiiy yoki texnologik loyiha tayyorlaydi va sinfda taqdim etadi. Bu farzandning qobiliyatlarini rivojlantirish bilan birga sinfdagi barcha bolalarga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Ota-onalarni psixologik qo'llab-quvvatlash mashg'ulotlariga jalb qilish ham amaliy yechimlardan biridir. Bu mashg'ulotlarda ular farzandining sinfdagi qiyinchiliklarini o'rganadi va uyda amaliy yordam ko'rsatishni o'rganadi. Masalan, farzandi matematik masalalarni tushunmasa, ota-ona interaktiv o'yinlar orqali uni qo'llab-quvvatlaydi. Shu tarzda oila va maktab birgalikda farzandning ta'lim jarayonini samarali qo'llab-quvvatlaydi.

Texnologik vositalardan foydalanish ham ota-onalarni inklyuziv ta'limga faol jalb qilishning samarali usuli hisoblanadi. Masalan, ota-ona maxsus mobil ilova orqali farzandining darsdagi faoliyati, uy vazifalari va guruhdagi ishtirokini kuzatadi va kerak bo'lganda o'qituvchiga maslahat beradi.

Bundan tashqari, oilaviy empatiya mashg'ulotlari ota-onaning farzandining qiyinchiliklarini yaxshiroq tushunishi va unga mos yordam ko'rsatishini ta'minlaydi. Ota-ona vaqtincha nogironligi yoki o'ziga xos ehtiyojlari bo'lgan bola rolini bajaradi, farzandi esa "o'qituvchi" sifatida uni boshqaradi. Shu tarzda ota-onalar nafaqat farzandining qobiliyatlarini yaxshiroq tushunadi, balki sinfdagi ijtimoiy muhitni ijobiy shakllantirishga ham hissa qo'shadi.

Shu bilan, ota-onalarni faol jalb qilish va ularning psixologik tayyorgarligini oshirish orqali inklyuziv ta'lim samaradorligi sezilarli darajada oshadi va bolalar sinfdagi ijtimoiy-psixologik muhitda o'zlarini qulay his qiladi.

Amaliy yo'nalish	Tavsif	Misol	Kutilayotgan natija
Ota-onalarni dars jarayoniga jalb qilish	Ota-ona farzandining darsdagi faoliyatini kuzatadi va yordam beradi	Farzandi bilan birga ingliz tili darsidagi ijodiy ishlarni uyda tayyorlash va sinfda baham ko'rish	Farzandning motivatsiyasi oshadi, sinfdagi ijtimoiy muhit mustahkamlanadi
Hamkorlikdagi loyiha mashg'ulotlari	Ota-ona va farzand birgalikda loyiha yaratadi va sinfda taqdim etadi	"Oilaviy loyiha haftasi": ilmiy, badiiy yoki texnologik loyiha tayyorlash va taqdim etish	Farzandning qobiliyatlari rivojlanadi, sinfdagi hamkorlik muhiti mustahkamlanadi
Psixologik qo'llab-quvvatlash mashg'ulotlari	Ota-onalar farzandining qiyinchiliklarini o'rganadi va uyda amaliy yordam beradi	Matematik masalalarni tushunmayotgan farzand bilan interaktiv o'yinlar orqali mashq qilish	Farzandning akademik muvaffaqiyati oshadi, stress kamayadi

Amaliy yo‘nalish	Tavsif	Misol	Kutilayotgan natija
Texnologik kuzatuv	Maxsus ilovalar orqali darsdagi faoliyatni kuzatish	Mobil ilova orqali farzandning uy vazifasi va guruhdagi ishtirokini kuzatish	Ota-ona va o‘qituvchi tezkor maslahatlar bera oladi, muammolar darhol hal qilinadi
Oilaviy empatiya mashg‘ulotlari	Ota-ona farzandining qiyinchiliklarini his qilishni o‘rganadi	Ota-ona nogiron yoki o‘ziga xos ehtiyojlari bo‘lgan bola rolini bajaradi, farzandi “o‘qituvchi” bo‘ladi	Ota-onaning empatiya qobiliyati oshadi, sinfdagi ijtimoiy-psixologik muhit ijobiy shakllanadi

XULOSA

Ota-onalarning inklyuziv ta’lim jarayonidagi roli bolalarning individual rivojlanishi va sinfdagi ijtimoiy-psixologik muhitning sifatiga bevosita ta’sir qiladi. Tadqiqot va amaliy misollardan ko‘rinib turibdiki, ota-onalarni faqat kuzatuvchi sifatida emas, balki dars jarayoniga faol jalb qilish, ularning psixologik tayyorgarligini oshirish va texnologik vositalar orqali darsni kuzatishini ta’minlash muhim ahamiyatga ega.

Amaliy mashg‘ulotlar, oilaviy loyihalar, empatiya mashqlari va mobil ilovalar orqali ota-onalar farzandining qobiliyatlarini yaxshiroq tushunadi, uni motivatsiya qiladi va o‘qituvchilar bilan samarali hamkorlik qiladi. Shu yo‘l bilan inklyuziv ta’limning samaradorligi oshadi, farzandlar sinfdagi ijtimoiy va psixologik muhitda o‘zlarini qulay his qiladi.

Natijada, ota-onalarni kreativ va faol ishtirokchi sifatida jalb qilish orqali inklyuziv ta’limning asosiy maqsadi har bir bolaning teng huquqli va sifatli ta’lim olishini ta’minlash samarali amalga oshiriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Go‘ipova, N. (2024). “Inklyuziv ta’lim: nazariya va metodika”
2. Bahoroy Xudoyberdi qizi (2025). “O‘zbekistonda inklyuziv ta’lim masalalari: muammolar va yechimlar”
3. Mirjalol Jamoladdin o‘g‘li Sharipov (2025). “O‘zbekistonda inklyuziv ta’lim siyosatining amaliyotga ta’siri: maktablar, o‘qituvchilar va ota-onalar nuqtayi nazaridan tahlil”

International Conference on Multidisciplinary Sciences and Educational Practices

Hosted online from Rome, Italy

Website: econfseries.com

27th August, 2025

-
4. Dildora Abduxamidovna Madjidova (2025). “Inklyuziv ta’lim muhitida alohida ta’lim ehtiyojlari bo’lgan bolalar bilan mutaxassislar va ota-onalar hamkorligidagi faoliyat”
 5. Internet of Good Things Uzbekistan (2024). “Inklyuziv ta’limda ota-onaning o‘rni”